

λεῦει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ. Τὸ θλιβερὸν σόφισμα ἐρρίφθη πρὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ εὐρέθησαν οἱ παραδεχθέντες αὐτό, οἱ πιστεύσαντες. Σταυροφορία ὑπὲρ τῶν θεσμίων, ὑπὲρ βαιμῶν καὶ ἐστιῶν. Καὶ δὲν ἐγένοντο μὲν στάσεις πρὸς ἐπικράτησιν τῆς ἰδέας ταύτης· ἀλλ' ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ τάξις τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας ἐπανειλημμένως ἐκλονήθη καὶ ὑπενομεύθη ἐξ ὀνόματος τῆς ἀρχῆς ταύτης. Ἡ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων, τὸ συνέδριον τοῦτο τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἐξουδετέρωσε καὶ ἐξουδετεροῖ μέχρι τῆς σήμερον τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Κατ' ἀνάγκην ἐμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἀναρχία.

Ὁ βασιλεὺς βασιλεύει καὶ δὲν κυβερνᾷ. Εἶνε ἀληθὲς τὸ δόγμα τοῦτο καὶ βασιίζεται ἐπὶ τῶν πραγμάτων; ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τῆς συνταγματικῆς πολιτείας;

Θέλει ἐξετασθῆ ἔν τῷ προσεχεῖ ἄρθρῳ.

ΚΓ'.

24 Μαρτίου 1907

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς Παλινορθώσεως καὶ ὀλίγας πρὸ τῆς δυναστικῆς μεταβολῆς τοῦ Ἰουλίου 1830 ἐν Γαλλίᾳ ὁ Ἀδόλφος Θιέρσος, γνωστὸς ἐν τῇ πατρίδι του μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης μόνον ὡς ἱστοριογράφος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὡς εὐφυῆς δημοσιογράφος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδὲ κεκτημένος ἔτι πείραν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς χώρας, ἐξεσφενδόνησεν ἐν τῷ «National», τῇ ἐφημερίδι, ἣν μετὰ τοῦ Ἀρμάνδου Καρρὲλ καὶ τοῦ Μιγὲ εἶχεν ἰδρύσει πρὸς καταπολέμησιν τῶν ὑπερβασιῶν καὶ τῶν ἀνθαιρέτων πραξικοπημάτων τῆς βουρβωνικῆς δυναστείας, τὸ περιώνομον ἐκεῖνο — le roi règne et ne gouverne pas. Ἴσως ἡ ρῆσις αὕτη ἐδημιούργησεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ τὴν πολιτικὴν τύχην τοῦ μέλλοντος ἰδρυτοῦ τῆς Συνταγματικῆς Δημοκρατίας, ἀλλ' ἀπεδείχθη μετὰ ταῦτα, διὰ τῶν πραγμάτων, πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης κενὴ φράσις, ἐστερημένη ἐπιστημονικῆς καὶ πολιτικῆς ἀληθείας παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν λαῶν, οἵτινες ἐξ ἀπομυθήσεως, ἐκ κενοδοξίας, ἢ ἐκ κομματικῶν συμφερόντων, ἠθέλησαν νὰ τὴν ἐφαρμόσωσι, μέχρι τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης μᾶλλον

ἐπιβαρύνεται τὸ παθητικὸν ἢ τὸ ἐνεργητικὸν αὐτῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἐπίσης, καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας μὲν δυναστείας, ἀλλ' ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν, ἢ περιώνυμος ρῆσις, ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ, εἶνε τὸ σύνθημα πασῶν τῶν πολιτικῶν φατριῶν, τῶν ἐκ περιορισμῆς ὑπὸ τὴν σημαίαν ταύτην καταλαμβανουσῶν καὶ διαχειριζομένων τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν.

Ποῖα ἦσαν τὰ αἷτια, τὰ ἐξωθῆσαντα εἰς τοῦτο τὸν ἐφημεριδογράφον τοῦ κοινοβουλευτικοῦ κόμματος ἐν Γαλλίᾳ, τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὁποίου διεχειρίζετο ὁ τότε δούξ τῆς Αὐρηλίας καὶ μετὰ ταῦτα βασιλεὺς τῶν Γάλλων, Λουδοβίκος Φίλιππος, τὸν μετέπειτα ἱστορικὸν τῆς αὐτοκρατορίας, τὸν ἐξυμνήσαντα τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα τοῦ πρώτου Ναπολέοντος; Αὐτὴ ἡ κατάστασις τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας. Ὁ δημοσιογράφος, ἐκθέτων τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐνεστῶτων γνώμας, ἀποβλέπει εἰς τὸ παρῶντα, εἰς τὸ ἐνεστῶς, εἰς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐπιδιώκει, ἀπευθυνόμενος εἰς ἀναγνώστας, μὴ ἀναλύοντας τὰ πολιτικὰ θέματα μετ' αὐστηρᾶς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς, ἀλλὰ νευρικοὺς καὶ διατελοῦντας ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις τῆς ἡμέρας. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐφιλοτέχνει ὁ Θιέρσος τὸ ἄρθρον του καὶ ἐκφέρουται εἰς τὸν γαλλικὸν λαόν, ὅτι ὁ βασιλεὺς, (ὁ συνταγματικὸς δηλαδή), βασιλεύει καὶ δὲν κυβερνᾷ, ἐπίστευεν εἰς τὸ δόγμα τοῦτο ἐπίσης ἢ πλειονότης τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ὑφίσταται ἐν ταῖς συγχρόνοις κοινωνίαις τοιαύτη ἀλληλουχία ἰδεῶν, συνεργασία μεταξὺ τῆς ἐφημερίδος καὶ τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῆς, τῶν τε σκεπτομένων καὶ τῶν μὴ σκεπτομένων, ὥστε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἄρθρον, τὸ προκαλοῦν τὴν δημοσίαν προσοχὴν καὶ συζήτησιν, γράφεται μὲν ὑπὸ ὄρισμένου συγγραφέως, ἀλλὰ δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ὁ β α λ λ ε τ α ι καὶ συντάσσεται ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς ἐφημερίδος. Τοιαύτη εἶνε κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν ἡ ψυχολογία τοῦ ἐλευθέρου ἡμερησίου τύπου.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Θιέρσος ἐκφέρουται ἐν Γαλλίᾳ τὸ δόγμα τοῦτο, ἡ πολιτικὴ αὐτῆς κατάστασις εἶχε περιέλθῃ εἰς θλιβερὰν κρίσιν. Ἡ παλινορθωθεῖσα δυναστεία τῶν Βουρβόνων, μηδὲν μαθοῦσα, μηδὲν ἀπομαθοῦσα κατόπιν τσοσούτων περιπετειῶν καὶ δοκιμασιῶν, ἐνόει νὰ συνεχίσῃ τὰς παραδόσεις τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος, τὰ θεωρήσῃ τὸ γαλλικὸν κράτος οἰκογενειακὸν τιμᾶριον, ἐπαραλαμβάνουσα τὸ λόγιον τοῦ δεκάτου τετάρτου Λουδοβίκου—l'état c'est moi.

ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς δημοσίας γνώμης ἐκαλεῖτο ἐν ἔτει 1828 εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ Μαρτινζάκ, ἐμπνεόμενος ἐκ φιλελευθέρων ἰδεῶν. Ἀναλαμβάνων τὴν ἐξουσίαν ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὑπέσχετο ἐν τιμῇ συνεδρία τῆς γαλλικῆς Βουλῆς νὰ διοικήσῃ μετὰ καλῆς πίστεως, ἐν συνειδήσει τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτῷ ὑποχρεώσεων. Πρόγραμμα κυβερνητικὸν εἶχε τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ἀντιμαχόμενων μερίδων, τῆς φιλελευθέρου καὶ τῆς αὐλικῆς. Δὲν κατόρθωσε τοῦτο. Ἡ αὐλικὴ μερίς, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχουσα τὸν βασιλέα, ἀνέτρεψεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, ἀνεβίβασε δ' εἰς αὐτὴν τὸν τελευταῖον πρωθυπουργὸν τῆς Παλινορθώσεως, τὸν ἀπολυτόφροντα Πολυζῆ. Ἡ ἐλευθεριάζουσα ὅπωςδήποτε Βουλὴ διελύθη, ἡ ἀνταρχία ἐθροίσθη. Ἐπὶ τίνος δυνάμεως ἔμελλε νὰ ἐρεισθῇ ἡ βουρβωνικὴ δυναστεία; Ἡ «Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων» ἔγραφεν ἐν προκλητικότητι ἄρθρον, καταστάντι περιωνύμῳ: «Θέλουσι ζητήσῃ ἔρεισμα ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς λόγξης; Ἀλλὰ σήμερον ἡ λόγξη σκέπτεται, γινώσκει καὶ σέβεται τὸν νόμον».

Ἐν τοιαύτῃ ἐκρῦθμον νευρικῇ καταστάσει τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ ὁ Θιέρσος, ὑπερθεματίζων, ἀνέκραξε μετ' ἀπίσης τῆς γαλλικῆς κοινότητος—ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ.

Καὶ ὡς ὑπουργός, καὶ ὡς πρωθυπουργός τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ὅστις δὲν ἀπεσιτρέφετο τὴν πολιτικὴν τῆς βασιλικῆς ἀνταρχίας, ὁ Θιέρσος δὲν διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν ῥοπαῶν τούτων, εἰμὴ μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς αὐρηλιανῆς δυναστείας, ὅποτε κατίσχυσεν ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ πολίτου βασιλέως ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ ἀντίπαλος Γυιζῶτος. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρόεδρος τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας ὁ διάσημος ἀνὴρ ὑπῆρξεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀπορροφητικώτατος, ἐλαχίστην ἐπιτρέπων αὐτοβουλίαν καὶ ἐτέργειαν τοῖς ὑπουργοῖς αὐτοῦ. Διετέλει εἰς διηνεκῇ ἐπικοινωνίαν καὶ συνεργασίαν μετὰ πάντων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, διαπνυθανόμενος παρ' αὐτῶν τὰ ἐλάχιστα. Ἰσχυρίζετο δικαιολογούμενος, ὅτι κατέτριβε τὸν καιρὸν του περὶ ἀσήμαντα ἀντικείμενα καὶ λεπτομερείας τῆς διοικήσεως, διότι ὁ ἀρχηγός τοῦ κράτους καθῆκον ἔχει νὰ εἴνε ὁ ἀείποτε διευθύνων τὴν κυβερνητικὴν μηχανήν.

Ὁ πρακτικὸς πολιτικὸς διέψευσεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τὸν θεωρητικὸν πολιτικόν, τὸν ἰδεολόγον... Ὅτι τυγχάνει ἔρθρον καὶ λογικὸν ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ δευτέρου, ἔρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ

πράγματα, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας, ἀνώτερον τυγχάνον τῆς θεωρίας καὶ τῶν ἀφηρημένων ἢ μεταπολιτικῶν (τῆς μεταφυσικῆς πολιτικῆς) δογματίων.

Ὁ ἀπαισιόδοξος Γερμανὸς φιλόσοφος Schopenhauer, γλευάζων τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν Φραγκοφορτίᾳ τὴν περιλάλητον ταύτην θεωρίαν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, περιοριζομένης ἐντὸς τοῦ γραφείου, τοῦ σφαιροιστηρίου, τοῦ σταύλου τοῦ μονάρχου, ὑπομνησκούσης τὴν μοναρχίαν τῶν Μεροβιγγίων τοῖς *fainéants*, βασιλευόντων ψιλῶ ὀνόματι, ἀλλὰ πράγματι κυβερνητῶν τῶν ἀβλαστῶν (*major-domi*), παρέβαλε τοὺς συνταγματικαὺς βασιλεῖς τῆς θεωρίας ταύτης πρὸς τοὺς θεοὺς τοῦ Ἐπικόπου, ὧν μὴ μόνον καὶ φροντὶς ἦτο ἡ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἐργασίας, ἢ ἀμεριμνησία, τὰ ἐκ νύκταρος καὶ ἀμβροσίας δεῖπνα. Ἴσως ἐπιχρῶνται θιασῶται τῆς θεωρίας ταύτης καὶ μεταξὺ τῶν βασιλέων, καὶ μεταξὺ πολιτικῶν ἀνδρῶν πάσης ἐποχῆς καὶ πάσης χώρας φιλοδόξων, ἀρεσκομένων τῶν μὲν πρώτων εἰς τὴν ἀδρανῆ ἀπραγμοσύνην, τὸ *dolce far niente*, ἥτις γοητεύει τυσταλέας τινὰς ψυχάς, ἀλλ' ἦν ἀποκρούει ὁ ἑαυτὸν συναῖσθανόμενος μεγαλοπράγμων χαρακτήρ, τῶν δὲ δευτέρων, ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν καὶ τῆς δραστηριότητος, ἐπιζητούντων νὰ θέσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐξουσίαν ὑπερῖνω τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἄλλ' ἡ ἱστορία, ἥτις δὲν ἐρείδεται ἐπὶ τῆς θεωρίας, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς τυρονηρικῆς αὐτῆς σάλπιγγος διακηρύττει, ὅτι ἐν ἡ χώρῃ κρατεῖ τὸ μοναρχικὸν καθεστῶς, εἴτε ὑπὸ περιορισμένην ἔννοιαν, εἴτε ὑπὸ εὐρείαν, συγκεκριμένον δηλαδὴ ἢ ἀπόλυτον, ὁ μονάρχης, ὁ βασιλεὺς, καὶ κατὰ τὰς δύο περιπτώσεις, δὲν εἶνε ἄπλοῦν νευρόσπιστον τῆς ἐκαστοῦτε κρατούσης πολιτικῆς φαρμάκας, ἀπλῆ γραφομηχανή, ἐπικυροῦσα τοὺς ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῆς Βουλῆς, ἥτις πολλὰκις τυγχάνει, ὡς ἀπέδειξα ἐν προηγουμένῳ ἄρθρῳ, καὶ μειοτότης ἐν σχέσει πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ λαοῦ, ψηφιζόμενα νομοσχέδια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὐχὶ ἐν ἡρέμῳ ψυχικῇ καταστάσει, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν φάουλων κομματικῶν παιδῶν καὶ συμφερόντων, καὶ ἐπογράφουσα διατάγματα, ἀντιβαίοντα ἐρίστε πρὸς τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ εὐκοσμίαν.

Ἡ συνταγματικὴ μοναρχία τότε μόνον εἶνε ἁρμονικὴ, πραγματοῦσα τὴν ἁρμονίαν, ἐκδηλοῦσα τὸν κόσμον ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὁπότε ὁ βασιλεὺς συμπράττει ἐν τῇ διευθύνσει τῶν κοινῶν οὐχὶ διὰ τῆς ὑπογραφῆς

αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς πραγματικῆς βουλήσεως. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει καὶ τὸ πολίτευμα τοῦτο δὲν ἐκπροσωπεῖ ἄξιον λόγου πολιτικὸν ἰδεῶδες, ἀλλ' εἶνε ρωπογραφία κακότεχνος, ἧς τὴν παρέμβασιν ἐκμεταλλεύεται ἐκ περιτροπῆς οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ πολιτικὸς κερδοσκοπὸς πρὸς ἐπιδίωξιν εὐτελῶν κομματικῶν, προσωπικῶν, ἢ οἰκογενειακῶν συμφερόντων.

Οἱ θιασῶται τῆς ἀκράτου συνταγματικῆς θεωρίας, οἱ ὁπαδοὶ τοῦ δόγματος, ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ, ἐπικαλοῦνται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγγλικοῦ συντάγματος, αὐθαιρέτως καὶ παρὰ τὰ πράγματα ἐρμηνευομένου ὡς καθιεροῦντος τὸν ἐκμηδερσιμὸν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας.

Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές. Ἡ βασιλεία ἐν τῇ συνταγματικῇ Ἀγγλίᾳ εἶνε πραγματικὴ δύναμις, κατὰ τὴν γνώμην πάντων τῶν θεωρητικῶν Ἀγγλῶν ἢ μὴ, τῶν ἀναλυσάντων τὴν λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος τούτου. Πάνυ ὀρθῶς λέγει ὁ Bagehot : « Ἡ βασιλεία ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε μορφή κυβερνήσεως, συγκεντρούσης τὴν δημοσίαν προσοχὴν ἐφ' ἑνὸς προσώπου, οὗτινος αἱ πράξεις ἐνδιαφέρουσιν ὅλον τὸν κόσμον, ἐνῶ ὑπὸ τὴν δημοκρατίαν ἡ προσοχὴ αὕτη καταμερίζεται ἐπὶ πολλῶν προσώπων, ὧν αἱ ἰδιωτικαὶ πράξεις δὲν εἶνε ἐνδιαφέρουσαι. Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ ἀνθρώπινον γένος θὰ ἔχη πολλὴν καρδίαν καὶ ὀλίγον νοῦν, ἡ βασιλεία ἔσται κυβερνήσις ἰσχυρά, διότι διατελεῖ συμφωνοῦσα μετὰ τῶν ἀπανταχοῦ διακεχυμένων αἰσθημάτων, ἡ δὲ δημοκρατία ἀσθενής, διότι ἀπευθύνεται εἰς τὸν νοῦν ». Ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἡ συνταγματικὴ μοναρχία ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς προσθέτει παρακατιῶν ὁ αὐτὸς ὀξυδερκῆς δημοσιολόγος, συντελεῖ εἰς τὴν καταπράυνσιν τῶν ἐκείστοτε ἐκδηλουμένων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν παθῶν. Ἐπιτρέπει τοῖς πράγματι κυβερνῶσιν τὰ διαδέχωνται ἀλλήλους εἰς τὴν ἀρχήν, χωρὶς ὁ χυδαῖος λαὸς νὰ προσέχη εἰς τοῦτο. Τὰ πλήθη ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν εἶνε κατάλληλα διὰ κυβερνήσιν ἐκλεκτικὴν. Ἐπίσης ἡ ἀγγλικὴ συνταγματικὴ μοναρχία τυγχάνει ἀγαθὸν πολῦτιμον ἐν κρίσιμοις καιροῖς κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ ἢ ἐθνικοῦ βίου. « Τὸ διευκολῦνον τὰ μάλιστα τὴν ὑποκατάστασιν κυβερνήσεως κοινοβουλευτικῆς εἰς κυβερνήσιν ἀπόλυτον εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάβασις βασιλέως, εὐνοοῦντος τὸ συνταγματικὸν σύστημα καὶ ἀπόφρασιν ἔχοντος νὰ τὸ ὑποστηρίξη. Ἡ κοινοβουλευτικὴ κυβερνήσις, ὡς νεώτερον σύστημα, οὐδεμίαν ἔχει ἰσχὺν ἐν καιροῖς ταραχῶν. Ὁ πρωθυπουργός, ὁ ἀρχηγὸς οὗτος, ἀφ' οὗ τὸ πᾶν ἐξήρτηται, καὶ ὅστις, ἐὰν ὑπάρχη εὐθύνῃ τις,

πρέπει νὰ συγκεντρῶνῃ αὐτὴν ἀφ' ἑαυτοῦ, ποιούμενος χρῆσιν καὶ τῆς βίας, ἂν εἶνε ἀνάγκη προσφυγῆς εἰς αὐτὴν, οὐδεμίαν ἔχει ἐγγύησιν μονιμότητος. Παρὰ λαῶ λίαν εἰθισμένῳ εἰς τὴν κυβερνητικὴν ταύτην μορφήν, τοιοῦτος λειτουργὸς ὀφείλει νὰ ἔχῃ εὐστάθειαν· τὴν δὲ ὑποστήριξιν αὐτοῦ, εἰάν δὲν εὐρίσκη παρὰ τῆ βουλῆ, πρέπει νὰ ζητήσῃ παρὰ τῷ ἔθνει ὃ περ εὐνοεῖ αὐτὸν καὶ ἐκτιμᾷ.... Ἄλλ' ἐν ἡ περιπτώσει ἡ κυβέρνησις προσφάτως ἐδημιουργήθη, δυσχερὲς τυγχάνει εἰς τὸν πρωθυπουργὸν νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐστάθειαν· ἐρείδεται ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπινου λογικοῦ καὶ λησμονεῖ τὰς ὁρμὰς τοῦ πλήθους. Οὕτως ἐχόντων τῶν παραγμάτων, ἡ γοητεία, δι' ἧς ἡ παράδοσις περιβάλλει τὸν μονάρχην, παρέχει τῷ πρωθυπουργῷ ὀφέλειαν ἀνυπολόγιστον. Ἡ Ἄγγλία οὐδέποτε ἤθελε δυνηθῆ νὰ διέλθῃ εὐτυχῆς τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὸ 1688 ἄνευ τῆς θαυμάσιας ἐμπειρίας Γουλιέλμου τοῦ Γ'. Οὐδέποτε ἡ Ἰταλία ἤθελε κατορθῶσθαι νὰ ἐπιτύχῃ καὶ διατηρήσῃ τὴν ἑαυτῆς ἀνεξαρτησίαν, ἄνευ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ· οὔτε τοῦ Καβούρ τοῦ ἔργον, οὔτε τὸ τοῦ Γαριβάλδου ἦτο μᾶλλον ἀπαραίτητον ἢ τὸ τοῦ μονάρχου τούτου... Ἐξ οὗ συμπεραίνεται καὶ δικαιολογεῖται ὁ θεσμὸς τῆς βασιλείας ὡς ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἐνασκει ἐπὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων¹.

ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας διατελούσης, καθίσταται αὕτη παράγων ἰσχυρὸς καὶ ἀκαταγώνιστος, ἐν ἡ περιπτώσει ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντα αὐτῆς ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς, ἀξιοῦσα νὰ ἐνασκῇ ταῦτα ἀποβούλως καὶ οὐχὶ ὑπακούουσα εἰς τὸς ἀξιῶσεις τοῦ ὑπουργείου, τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης τῆς Βουλῆς, ἐκπροσωπούσης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν γνώμην μερίδος τινὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἴσως οὐχὶ τῆς νοημονεστερέας. Ἄλλ' εἰάν ἡ βασιλεῖα, ἀμνήμων τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, ὑποχωρεῖ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὰ κελεύσματα τῶν συμβούλων, παραιτεῖται ἐθελουσίως τῶν δικαίων αὐτῆς ἐπὶ ζημίᾳ ἀναντιρρήτῳ τῆς χώρας. Ἡ πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς κέκτηται βεβαίως τὰ δικαιώματά της, δικαιώματα συναφῆ πρὸς τὴν λαϊκὴν δύναμιν, ἣν ἐκπροσωπεῖ καὶ ἧς τὸ πρόγραμμα ἐπαγγέλλεται νὰ ἐφαρμόσῃ, ἀλλὰ καὶ ἡ βασιλεῖα ἐπίσης ἐν εὐκόσμῳ συνταγματικῇ πολιτείᾳ δὲν εἶνε παιδιτικὴ δύναμις, ἀλλ' ἐνεργητικὴ, ὅπως καὶ ἡ βουλευτικὴ πλειονοψηφία.

Δὲν γράφω πολιτικὴν θεωρίαν. Ἀναλύω τὰ πράγματα. Καὶ τὰ

1 Τὸ ἀγγλικὸν Σύνταγμα (ἐλληνικὴ μετάφρασις).

πραγμάτα διδάσκουσιν, ὅτι κοινοβουλευτικὴ Κυβέρνησις, ἀποτελουμένη ἐξ ἀνθρώπων, ἔχοντων σάρκα καὶ αἷμα, προερχομένων ἐκ πολιτικῆς ὁμιλίας, ἥτις πάντοτε δὲν τίθησι τὰ καθολικὰ συμφέροντα ὑπὲρ τὰ ἀτομικά, τὰ οἰκογενειακά, τὰ κομματικά, δὲν ἐκπροσωπεῖ κυβερνητικὸν τι ἰδεῶδες, ὅσον καὶ ἂν ὑποκρίνηται τοῦτο ἢ ἐπιζητεῖ ὁ διευθύνων τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἡγέτης τοῦ κόμματος καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Μὴ ζητήσωμεν ἀείποτε παρὰ τῶν κοινοβουλευτικῶν πλειονοσιμῶν πολιτικὴν ἀρετὴν καὶ ἠθικότητα· πρωτοστατοῦσιν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν τὰ ἐνσικτα μᾶλλον ἢ αἱ ἰδέαι καὶ τὰ αἰσθήματα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ὁδοὸς τοῦ μονάρχου ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν πραγμάτων· εἶνε ἀναγκαία, εὐεργετικὴ, δυναμένη ἢ ἀντιμετώπιση κρατερόως τὰς ὑπερβασίας τῆς πλειοψηφίας, ὃν κέρσιον ὄργανον τυγχίνει τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Οὐδέκως τῶν σωφρονούντων δικαιούται ἢ ἀμφισβητήσῃ τὸ δίκαιον τῆς τοιαύτης βασιλικῆς παρεμβολῆς. Ταύτης ἰξουδετερουμένης ἢ ἐκμηδενιζομένης, ἡ χώρα δύναται νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀναρχίαν. Ὅσον βασιλεύς τις καὶ ἂν ἐγεννήθῃ ἀδρανῆς καὶ φυγόπονος ἐκ φύσεως, πρὸς τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς οἰκογενείας του, τῆς χώρας, ἢς αἱ τύχαι εἶνε διαπεπιστευμένα εἰς αὐτόν, οὐδαμῶς παρήδοξον νὰ συγκροουθῇ πρὸς τὸ συμβούλιόν του. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦτο διὰ πᾶσαν αὐτοῦ προᾶξιν φέρει πολιτικὴν εὐθύνην. Ἄλλὰ καὶ ὁ βασιλεύς, ἂν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου εἶνε πολιτικῶς ἀνεύθυνος, εὐθύνεται ἠθικῶς διὰ τὰς πράξεις τῶν συμβούλων του, τῶν ὑπευθύνων ὑπουργῶν του. Ἐναντία ἀντίληψις καὶ γνώμη εἶνε ἄγνοια τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱστορίας.

Ὅποτε, ἐν ἔτει 1852, ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία ἀπέπεμψεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὸν λόρδον Παλμερστοῦνα, παντοδύναμον ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ὑπουργόν, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι οὗτος δὲν συνεμερίζετο τὰς γνώμας αὐτῆς ὡς πρὸς τὸ πολιτικὸν τόλμημα τοῦ τρίτου Ναπολέοντος, ἐν ἰδιογράφῳ ὑπομνήματι πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν ἠξίου κατὰ διατελῆ ἐνήμερος περὶ τῶν συμβαινόντων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ξένων πρέσβειων, πρὶν ἢ ἐκδόσῃ ἀποφάσεις σπουδαίας, θεμελιουμένης ἐπὶ τῶν συνδιαλέξεων των. Πιστεύει, ἔγραφεν, ὅτι θέλει λαμβάνη γνώσιν τῶν ἀλλοδαπῶν ἐγγράφων ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι καὶ ὅτι τὸ κείμενον τῶν νομοσχεδίων, ὅσα μέλλουσι νὰ ἐγκριθῶσι παρ' αὐτῆς, θέλουσι τῇ ὑποβάλλε-

σθαι πρὸ ἱκανοῦ χρόνου, ὅπως αὕτη δύναται νὰ λαμβάνη γνώσιν πρὸ τῆς διεκπεραιώσεώς των.»

Κρατεῖ ἡ γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅτι ὁ μονάρχης δικαιούται ν' ἀπολαύῃ τοῦ δικαιώματος τοῦ καλεῖσθαι πρὸς παροχὴν γνώμης, τοῦ ἐνθαρρύνειν, καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ ἀποτρέπειν. Εὐλόγως. Ὁ μονάρχης, καίπερ μὴ διαιτελῶν ὑπεύθυνος, κατὰ καθήκον ἐνδιαφέρεται ὑπὲρ τῶν συμβούλων αὐτοῦ, οἵτινες μὴ παρακωλυόμενοι ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ὑρνήσεως ἐν ταῖς πρὶξέσιν αὐτῶν, οὐδόλως παράδοξον νὰ παρεκτραπῶσιν. Ἄλλως τε ὁ Βασιλεὺς, ὡς ἐκ τῆς μακροῦς ὑπ' αὐτοῦ διαχειρίσεως τῶν πραγμάτων, κέκτηται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μείζονα πείραν τῶν πραγμάτων ἢ τὸ ὑπουργικῶν συμβούλιον, καὶ ἂν τοῦτο ἀποτελῆται ἐξ ἀνδρῶν νοσημονεσιτάτων καὶ πεπειραμένων, ὁ περ οὐχὶ σύνηθες ἐν κοινοβουλευτικῇ κυβερνήσει, ἐστὶν ἡς ἐπιβάλλονται πολλάκις πρόσωπα ἐστρατημένα καὶ πείρας καὶ νοσημονεσιτίας καὶ ἀρετῆς, μετέχοντα τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὡς καὶ τῆς παροχῆς ὑπ' αὐτῶν ὑπηρεσιῶν ἀμφιβόλου χρησιμότητος καὶ κοινωφελείας.

Οὕτως ἐξειλίχθη ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, ὡς καὶ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, ἐν αἷς τοῦτο μετεφροτεύθη καὶ ἐφηρομόσθη. Ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ καὶ κυβερνᾷ. Λαμβάνει γνώσιν πάντων τῶν συμβαινόντων, ἀλλὰ καὶ ἀποφραίνεται γνώμην περὶ τοῦ ποιητέου. Δὲν διατελεῖ εἰς κατάστασιν ἀπαγορεύσεως, οὔτε ἐπιβάλλεται αὐτῷ ἡ ἥκιστα κολακευτικὴ ἀποστολὴ νὰ ἐπικυρῇ νομοσχέδια, οὐδεμίαν προσπορίζοντα εὐτυχίαν εἰς τὴν χώραν, προωρισμένα μόνον νὰ ἐνισχύσωσι τὰ συμφέροντα τῆς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ φατρίας, ἢ νὰ ἀπογορῶν διατάγματα καταστρεπτικὰ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, καταδικαστικὰ κατὰ προσώπων καὶ οἰκογενειῶν, ὧν τὸ μόνον ἔγκλημα εἶνε, ὅτι δὲν καθίστανται ὄργανα τῶν κομματικῶν ἀξιώσεων ἐντρουμένου βουλευτοῦ.

Ἔχει τὴν συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς του. Κατανοεῖ, ὅτι ὁ μὲν ὑπουργὸς θὰ παρέλθῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος θὰ παραμείνῃ. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην ὁ βασιλεὺς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπως ὁ Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ, δὲν κέκτηται μόνον δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ καθήκοντα. Καὶ τὸ ὑψιστον πάντων τῶν καθηκόντων εἶνε ἡ αὐστηρὰ ἐξομολόγησις τῶν πολιτῶν πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς ἐξουσίας.

Ἐν τῇ πραγματώσει τῶν ἀρχῶν τούτων κεῖται ἡ ἐννοια καὶ ἡ ἀπο-

στολή τῆς συνταγματικῆς βασιλείας, ἐν τῇ πραγματικῇ αὐτῆς καὶ κανονικῇ λειτουργίᾳ.

ΚΔ'.

21 Ἀπριλίου 1907

Ἀπέδειξα, κομίζω, διὰ τῶν δύο προηγουμένων ἄρθρων περὶ τῆς ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν ἐπιβαλλομένης ἀείποτε δράσεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ὅτι αὕτη, ἀφισταμένη πάσης ἐνεργείας καὶ ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν διαχείρησιν τῶν κοινῶν, ἐπιτρέπουσα εἰς τοὺς ὑπευθύνους συμβούλους ν' ἀναλαμβάνουσι τὴν πρωτοβουλίαν ἐν παντὶ ἀντικειμένῳ, γενικὸν ἢ μερικὸν ἔχοντι σκοπὸν, παραίτεται τῆς ἑαυτῆς ἀποστολῆς. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη παραίτησις ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ὑποχρεώσεων, οὐ μόνον ἐν χώραις, πολιτικῶς μὴ ὀργανωμέναις καὶ προηγημέναις, προξενεῖ ζημίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν χώραις ἐξικωμέναις εἰς ἀνωτάτην κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν περικοπήν, ἐξασθενίζεῖ αὐτὴν τὴν βασιλείαν, ὑφισταμένην σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀδρανείας. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἀναφύονται τότε καὶ ἀναβλαστάνουσι νέαι δυνάμεις, αἵτινες κατ' ἀνάγκην δὲν θέλουσι διστάσῃ ἐν δεδομένη περιστάσει ν' ἀντιταχθῶσι κατ' αὐτῆς, νὰ τὴν ἐκμηδενίσωσι, νὰ τὴν καθυποτάξωσιν, ἐξαναγκάζοντες νὰ διέλθῃ νενικημένη ὑπὸ τὰ κ α ν δ ι α ν ἄ δ ί κ ρ α ν α τοῦ λαοῦ ἢ τῆς ὀλιγαρχικῆς αὐτοῦ ἀντιπροσωπείας. Τοιαῦτα εἶνε τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας. «Ὅπως ἐν παντὶ ὀργανισμῷ, λέγει ὁ Θεόδωρος Μόμμσεν ἐν τῇ ρωμαϊκῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ τῆς πολιτείας, ὅτε ἐν τῶν ὀργάνων περιέλθῃ εἰς ἀδρανείαν, παραβλίσπεται ἅπασα ἡ κανονικὴ λειτουργία». Ποῖον δ' ἔσται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀδρανείας ταύτης; Ἡ ἀτροφία τοῦ ὀργάνου, ὁ μαρasmus αὐτοῦ, μονονουχὶ ὁ θάνατος. Ἐκ τῆς τοιαύτης διαφθορᾶς τοῦ ὀργανισμοῦ ὁ σκοπὸς τῆς πολιτείας ἀναμφιβόλως θέλει ἀστοχῆσθαι καὶ τοῦτο ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Συμπεραίνω ἐκ τούτου, ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, ἐν αἷς ὑφίσταται, δικαιούται καὶ καθῆκον ἔχει νὰ λειτουργῇ καὶ νὰ ἐπιβάλληται ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ φύσει καὶ τῇ δυνάμει.

Ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία εἶνε τοσοῦτον ἀναγκαία καὶ συμφέρουσα ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, τοῦτο ὀρμεμφύτως κατενόησαν οἱ λαοὶ ἀπὸ τῶν

πρώτων ἀκόμη χρόνων τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἐξελίξεως ὁρμεμφύτως, ἄνευ διδαχῆς. Ἰσχυρὸς ἀνὴρ, προνομοῦχος, παρόκλητος, ἀναλαμβάνει κατ' ἐντολὴν μυστικῆς καὶ δυσερμηνεύτου Δυνάμεως, νὰ καθοδηγήσῃ αὐτοὺς πρὸς κατάκτησιν τῆς ἀσφαλείας, τῆς τάξεως, τῆς δικαιοσύνης. Ὑπάρχουσι καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ αἱ διαφωνίαι, αἱ ἔριδες, αἱ συζητήσεις, ἐκδηλούμεναι βεβαίως βιαιοπαθέστερον ἢ ἐν ταῖς μετέπειτα, ταῖς πεπολιτισμέναις κοινωνίαις. Οἱ συγκρουόμενοι στεροῦνται τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῶν παρεπομένων ἀψιμαχιῶν, ἵνα ἐκτοπίσωσιν ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς παλαίστρας τοὺς ἀντιμάχους αὐτῶν, διεξάγονται δὲ οἱ ἀγῶνες διὰ τῆς πυγμῆς (*bellum omnium contra omnes*), προβαίνουσαι μέχρις ἀμοιβαίας ἐξαντλήσεως, ἕως οὗ ἐπιστῇ ὁ χρόνος τῆς ἐμφανίσεως τοῦ παρακλήτου. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν διαφέρει τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων πολιτικῶν ὁμάδων τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων. Κατ' οὐσίαν παραμένει πάντοτε τὸ αὐτό. Ἄν δὲν ὑφίσταται ἀνωτέρα τις ἐξουσία, ἰσχυρά, *θεοείκλος*, παρὰ πάντων ἀνεγνωρισμένη καὶ τιμωμένη, (ἀναγνωρίζεται δὲ καὶ τιμᾶται ὡς ἐκ τῆς δράσεως αὐτῆς, ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς σκοπὸς τοῦ λαοῦ ἀστοχεῖ, ἀποτυγχάνει.

Ὑπὸ τὴν ἔποικιν ταύτην ἡ βασιλικὴ ἐξουσία δὲν εἶνε τυχαία τις, κατὰ συνθήκην ὑφισταμένη δύναμις, εἶνε δύναμις ἱστορικῆ, ἄνευ τῆς ὁποίας, ἐν ταῖς ἀρτισυστάτοις μάλιστα κοινωνίαις, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῶν ἀνθρώπων ἀνακόπτεται καθ' ὄλοκληρίαν. Οὐδὲ ἐν γινώσκῳ ἐκ τῆς ἱστορίας παράδειγμα λαοῦ, πραγματώσαντος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ μεγάλην ἢ μικρὰν ἀποστολὴν ἄνευ τῆς καθοδηγήσεως ἀνδρός, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὑπέροχον κῦρος νὰ μὴ ὑποκύβῃ. Εἶνε ἀποτέλεσμα φυσικῶν καὶ ἀναλλοιώτων νόμων. Ἐντεῦθεν ἡ κοινωνικὴ συνείδησις τῶν λαῶν συμβολίζει ἐν τῇ τοιαύτῃ ἱστορικῇ, τουτέστι δρώσῃ μοναρχίᾳ, αὐτὴν τὴν ἰδέαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς πολιτείας. Ὁ λαὸς δὲν λογιεῖται, αἰσθάνεται μόνον. Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸ μυστικὸν αὐτοῦ περὶ βασιλικῆς ἐξουσίας συναίσθημα εἶνε ἰσχυρότερον τῆς ἰσχυροτέρας πολιτικῆς διαλεκτικῆς. Κατανοεῖ ὁρμεμφύτως, ὅτι, προκειμένου περὶ ἐπιτεύξεως μεγάλου σκοποῦ, ἀπαιτεῖται ἐνιαία γνώμη, ἄρα καὶ ἐνιαία δύναμις. Καὶ τὴν δύναμιν ταύτην, ὅπως ἔχουσι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, μόνον εἰς ἄνθρωπος εἶνε ἱκανὸς νὰ ἐκπροσωπήσῃ καὶ νὰ πραγματώσῃ.

Ὁ συνταγματικὸς μονάρχης, ἐκ τῶν καθεστηκότων θεσμῶν κέ-

κτηται περιορισμένην ἐξουσίαν· ἀλλὰ τοῦτο κατὰ τύπους μόνον· κατ' οὐσίαν καὶ ὁ τοιοῦτος μονάρχης δύναται καὶ δικαιούται τὰ ἐξασκῆ ἐξουσίαν μονοουχὶ ἀπόλυτον, ἐν ἣ περιπτώσει πρόκειται ἡ ἐξάσκησης τῆς ἐξουσίας ταύτης τὰ εἶνε ἀγαθοποιός, ἰδίᾳ ὅποτε ἀναλαμβάνει τὰ διεξαγάγη δίκαιον καὶ ἐπωφελῆ ἀγῶνα κατ' ἐπιβλαβῶν στοιχείων, οἰασδήποτε προελεύσεως, λυμμαινόμενων τὴν πολιτείαν, Ἡ βασιλικὴ αὕτη ἐξουσία δύναται καὶ ὀφείλει τὰ διατελῆ πανταχοῦ παροῦσα, ἐπεμβαίνουσα, διευθετοῦσα καὶ κανονίζουσα τὰ κακῶς ἐξελισσόμενα. Οὐδεὶς ὁ τολμήσων τ' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς. Ὁ πονηρός, ὁ φιλόδοξος, ὅστις ἤθελεν ἀντιμετώπισῃ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἀναντιορθῶς ἤθελεν ὑποκύβῃ ὑπὸ τὴν κοινὴν ἀγαράζτησιν, ἤθελε συντριβῆ ὑπὸ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, ὅσον καὶ ἂν τυγχάνῃ τὸ εἶδωλον τῆς λαϊκῆς ἐκτιμῆσεως καὶ λατρείας.

Πάντα τὰ συνταγματικὰ πολιτεύματα, παλαιά τε καὶ νεώτερα, ὅσον καὶ ἂν εἶχον δυσπίστως πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ὅσον καὶ ἂν ἐνεπνέοντο ἐξ ἀντιβασιλικῶν καὶ ὑπερδημοκρατικῶν ροπῶν, δὲν περιορίσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Νὰ εἶνε, ἢ τὰ μὴ εἶνε βασιλεύς. Ἴδου τὸ ζήτημα. Ὅταν ἡ δύναμις τοῦ στέμματος περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἡ παρεπομένη ἀτροφικὴ κατάστασις ἐκμηδενίζει αὐτήν, καθιστῶσα ὑποτελῆ πύσης ἀντιπάλου δυνάμεως, λαϊκῆς, ὀλιγαρχικῆς, προσωπικῆς. Τί δύναται ἐν τιαύτῃ περιστάσει τὰ πρόξῃ ὁ ἀνὴρ οὗτος, πρὸς ὃν ἀποβλέπει ἡ κοινὴ συνείδησις, οὗ τὴν δρῶσιν ἀπεκδέχεται ἐν πάσῃ πολιτικῇ ἢ ἐθνικῇ κρίσει; Ἐλαττουμένου τοῦ βασιλικοῦ παρόγοντος, ἡ πολιτεία καθίσταται ἔρμαιον τοῦ πρώτου φιλοδόξου, ὑφιαμβεύοντος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, κορευνόντος δαπάναις αὐτῆς τὰ πάθη, τὰ συμμέρονα, τὰς ροπὰς τῆς περὶ αὐτὸν συμμορίας.

Τὸ ἐλληνικὸν συνταγματικὸν πολίτευμα δὲν ἠδύνατο τ' ἀπομακρυνθῆ τὸ παράπαν τοῦ διαγράμματος, τοῦ διαχαραχθέντος ὑπὸ τῶν λοιπῶν συνταγματικῶς κυβερνωμένων λαῶν, τοῦ ἀγγλικοῦ, τοῦ βελγικοῦ, οἰουδήποτε ἄλλου. Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία δὲν ὀλιγορρήθη. Ἦτο τοῦτο σύμφωνον πρὸς τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις τοῦ ἐλληνικοῦ γένους, πρὸς τὴν ἐνεσιῶσαν κατάστασιν τοῦ ἐλευθερωθέντος τμήματος τῆς ἐλληνικῆς χώρας, πρὸς τὸν μέγαν προορισμόν, ὃν ὀφείλει τὰ ἐπιτελέσῃ ἡ ἐλληνικὴ βασιλεία—τὴν ἐνοποίησιν καὶ τὴν ἰσχυρὴν σύνταξιν καὶ ὀργάνω-

ρωσιν τῶν ὑπὸ τὴν ξένην κυριαρχίαν ἐναπολειφθέντων τμημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου;

Ἐπὶ τούτῳ πλεῖστοι διατάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ συντάγματος, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, παρέχουσι αὐτῇ ἀπόλυτον δικαιοδοσίαν ἐπὶ πασῶν τῶν σχέσεων τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας. Εἶνε συνταγματικὸς ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ εἶνε ἀπόλυτος, ἀπεριόριστος. Τοιαύτη εἶνε ἡ πραγματικὴ ἔννοια τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτεύματος. Πολλὰκις ὑπὸ τῶν ἀντιπροσούτων κατηγγέλθη ὡς ἀναρχικόν, ὡς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰ πράγματα. Βεβαίως δὲν εἶνε τέλειον. Ἄλλ' αἱ ἀτέλειαι αὐτοῦ, αἱ ἐλλείψεις, δὲν εἶνε τοιαῦται, ὥστε νὰ παρακωλύηται ἡ εὐκτασμος λειτουργία.

Ἡ ἀπόλυτος κοινοβουλευτικὴ θεωρία διδάσκει, ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία εἶνε τυπικὴ μόνον, οὐχὶ πραγματικὴ. Τοιαύτη δ' εἶνε μόνον ἡ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Ἐλκοντος τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀντιπροσωπείας, ἧς πάλιν ἡ δύναμις ἀπορρέει ἀπὸ τῆς λαϊκῆς βουλήσεως. Καὶ τοῦτο εἶνε σόφισμα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος, ὅτι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ πολιτεύματος, «ὁ βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ», ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων ὑπουργῶν, ὑπευθύνων ἐννοεῖται ἐνώπιον αὐτοῦ, τοῦ διορίζοντος, καὶ τῆς βουλῆς, τῆς ὑποδεικνυούσης, ὅτι «αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως», καὶ τοσαῦται ἄλλαι διατάξεις, ἐν αἷς ἀναγνωρίζεται καὶ κυροῦται ἡ ὑπερτέρα, πραγματικὴ, οὐχὶ φαινομενικὴ, θέσις τῆς βασιλείας ἐν τῇ συνταγματικῇ πολιτείᾳ.

Βεβαίως ἐν ταῖς νεωτέραις πολιτείαις, ἐν αἷς πνέει ὁ ἄνεμος τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ δὲ βασιλεία κηρύσσεται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων αὐτῆς ὡς «σκηνή, ἐστημένη πρὸς ὕπνον», δὲν εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνεκτὴ, ἐν πάσῃ ἐκδηλώσει δράσεως αὐτῆς προκαλοῦσα τὴν καχυποψίαν. Οὐχ ἦντον τὰ πράγματα συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς μείζονος σημασίας καὶ ἐπιβολῆς τῆς βασιλείας. Εἶνε ἀληθές, ὅτι πρωθυπουργὸς αὐταρχικὸς δύναται ἐν πάσῃ στιγμήν ἢ ἀνατραπῆ διὰ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἢ καὶ διὰ τῆς βίας, χωρὶς νὰ διασαλευθῶσι τὰ θεμέλια τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος. Ἄλλὰ βασιλεὺς αὐταρχικὸς δὲν ἀνατρέπεται εὐχερῶς. Ὁ βασιλικὸς θρόνος ἴσταται ὑψηλότερον τῆς ἔδρας τοῦ πρωθυπουργικοῦ γραφείου, ὁ τυγχόμενος τῆς προτεραιᾶς ἐκδιώκεται

ὑπὸ τῆς θελήσεως τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ, ὅσον καὶ ἂν κατώρθωσεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν νὰ ἐπιβληθῇ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πολιτικῶν τούτων παραγόντων. Τούτου ἕνεκα οἱ νεώτεροι λαοὶ προσπαθοῦσι ν' ἀφαιρέσωσι παρὰ τῆς βασιλείας πάντα τὰ μέσα, δι' ὧν αὕτη δύναται νὰ καταστήῃ ἐπικίνδυνος εἰς τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας. *Μέμνησο ἀπιστεῖν.* Εἶνε ἀξίωμα, ὅπερ ἕκαστος πολιτικὸς νομοθέτης ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει ἐν τῷ διακανονισμῷ τῆς ἐνεργείας τῆς βασιλικῆς δυνάμεως. Ἐνεξέλεγκτος αὕτη ἀφιεμένη, θέλει καταλήξῃ εἰς τὸν ἀπολυτισμόν, τὴν δικτατορίαν. Ἐν δὲ βῆμα μόνον διαχωρίζει τὸν δικτάτορα ἀπὸ τοῦ τυράννου.

Καὶ ὅμως ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς, ἐν τῇ περιορισμένῃ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ, δὲν δύναται νὰ διατελῇ ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὰ περὶ αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων συμβούλων του τελούμενα. Κέκτηται τὸ δικαίωμα αὐτός, ὁ τύπῳ ἀνεύθυνος, νὰ καλέσῃ ἐκάστοτε τὸν ὑπουργόν του, νὰ τὸν ἐλέγξῃ, νὰ τὸν ἐξευτελλῇ, νὰ τὸν ἀποπέμψῃ ἐπὶ τέλος, διὰ πᾶν νομοσχέδιον, ὅπερ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ ἤθελεν εἰσαχθῆ εἰς τὴν βουλὴν καὶ ψηφισθῆ ὑπ' αὐτῆς, καθὰ ἐδόξαζε καὶ αὕτη ἡ βασίλισσα Βικτωρία, νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑπογραφήν ἀδίκου καὶ ἀνόμου διατάγματος διορισμοῦ ἢ ἀπολύσεως δημοσίου λειτουργοῦ, ἀποπέμπων σύναμα τὸν φατριαστὴν ὑπουργόν, νὰ ἐποπτεύῃ ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῆς ἐκτελεστικῆς, τῆς δικαστικῆς, καὶ αὐτῆς τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, παρεκτροπομένων. Εἶνε τοσοῦτον ὑπέροχος, τοσοῦτον περίοπτος ἢ προσωπικότης τοῦ βασιλέως, ὥστε οὐδεὶς θέλει τολμήσῃ νὰ συνοφρυνθῇ ἐκ τῶν ἐξελεγχομένων, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει οὔτοι ἀξιοῦσιν, ὅτι τυγχάνουσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς λαϊκῆς ψήφου καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐμπιστοσύνης.

Ἄλλ' ἡ σπουδαιότης ἀποστολῆ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ συνταγματικῇ ταύτῃ πολιτείᾳ εἶνε, κατ' ἐμέ, ἐκείνη, ἣν χορηγεῖ αὐτῷ τὸ τριακοστὸν δεύτερον ἄρθρον τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος, καθ' ἣν «ὁ βασιλεὺς ἄρχει τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων». Ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ κεῖται ἡ ἀληθὴς, ἡ ἀσάλευτος δύναμις τῆς βασιλείας, ἣτις εἶνε σύναμα καὶ ἡ δύναμις τῆς πολιτείας. Ἄνευ στρατιωτικῆς δυνάμεως ὁ βασιλεὺς ἐκμηδενίζεται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἐξουδετεροῦται ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῆς τοῦ ἀποστολῆ ὑπὸ τῆς φατρίας. Εἶπον ἐν προηγουμένῳ ἄρθρῳ, ὅποια ἡ ψυχολογία τῆς πολιτικῆς φατρίας! Μετ' ἐμὲ ὁ κατακλυσμὸς!... Ἡ φατρία, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, δὲν δύναται νὰ ἐπάσξῃ,

νὰ συλλειτουργήσῃ μετὰ τῆς βασιλείας, ἥτις καλῶς λειτουργοῦσα, εἶνε ἢ ἐκπροσώπησις τῆς πολιτικῆς ἐνότητος καὶ δυνάμεως, ἢ παρήστασις τοῦ συνόλου. Ἡ φρατρία ἀντιπαθεῖ ἐκ συμφέροντος πρὸς τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν τῆς χώρας· τοῦτο ἀντίκειται πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτῆς. Παράδειγμα ἢ ὀλιγαρχουμένη Πολωνία, ἥτις κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς βίου ἐκέκτητο πλείονας ἀξιοματικοὺς (προνομιούχους) ἢ στρατιώτας. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς καθῆκον ἔχει, ὑπὸ τοῦ πολιτεύματος ἐπιβαλλόμενον, νὰ καταστή ὁ πραγματικὸς ἄρχων τῶν κατὰ ἔθρον καὶ κατὰ θάλασσαν δυνάμεων. Ἐν τῇ τριᾷ τῇ ἐξουσίᾳ ἐκπροσωπεῖ πράγματι τὴν πολιτικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἔθνους, οὗ τυγχάνει ἀρχηγὸς τεταγμένος. Καὶ ἂν ἡ ἐξουσία αὕτη εἶνε ἐπιβεβλημένη, κανονικῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐπιβάλλεται μέχρι πρᾶξι κοπήματος ἐν χρόνοις δημιουργικοῖς, προπαρασκευῆς πρὸς ἐπίτευξιν μεγάλων ἐθνικῶν σκοπῶν.

Ἄς ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψει τὸ ὑπὸ τοῦ Βίσμαρκ ρηθὲν πρὸς τριακονταετίας ἐν τῷ πρωσσικῷ κοινοβουλίῳ: Τὰ μεγάλα ἱστορικὰ ἔργα δὲν ἐπιτελοῦνται διὰ τῶν ρητορικῶν συζητήσεων τῶν ἰδεολόγων, ἀλλὰ διὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου. Ἡ, ὅπως ἐδογματίσεν ἀρχαῖος συγγραφεύς, «ὁ δυνάμει προέχων δικαιότερος ἀεὶ καὶ λέγειν καὶ πράττειν δοκεῖ».

ΚΕ'

28 Ἀπριλίου 1907

Ἐν τοῖς τρισὶ προηγουμένοις ἀρθροῖς ἀνέπτυξα διὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν πραγμάτων, δι' αὐτῆς τῆς πολιτικῆς λογικῆς, ὅτι ἐν ταῖς συνταγματικῶς κυβερνωμέναις πολιτείαις ὁ βασιλικὸς παράγων εἶνε ἀναγκαιότητα καὶ χρησιμώτατος πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος. Τούτου μὴ συμβαίνοντος, ἡ βασιλεία ἐκπίπτει τῆς γενναίας αὐτῆς ἀποστολῆς, νωθρὰ καθισταμένη καὶ ἐξαντλουμένη σὺν τῷ χρόνῳ ἐκ τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ἀπραγμοσύνης. Ἐπεκαλέσθη ἰδίᾳ πρὸς κύρωσιν τῶν ἰσχυρισμῶν μου αὐτὸ τὸ παράδειγμα τῆς συνταγματικωτάτης Ἀγγλίας, τῆς κοιτίδος τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀρχῶν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν φρασεολογίαν. Ἡ βασίλισσα Βικτωρία, εἰ καὶ ἦτο γυνή, οὐδέποτε παρη-

τήθη τῶν βασιλικῶν δικαίων καὶ ὑποχρεώσεων κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακροχρονίου αἰτῆς βασιλικῆς διοικήσεως.

Ἐνόει νὰ λαμβάνη γνῶσιν πάντων τῶν συμβαινόντων, νὰ ἔχη γνώμην ἐν τῇ διεξαγωγῇ πάσης ὑποθέσεως, ἀφορώσης εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους, εἴτε τὰ ἐσωτερικά, εἴτε τὰ ἐξωτερικά, νὰ μὴ ἐπιτρέπη ἀπόλυτον ἐνέργειαν εἰς τοὺς ὑπουργοὺς αἰτῆς, καὶ περὶ ὑπευθύνους τυγχάνοντας. Καὶ πρωθυπουργοὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας τῶ καιρῶ ἐκεῖνῳ ἦσαν ὄχι τυχαῖοι ἄνδρες, μακροῦς μόνον πείρας προϊόντα, κατ' ἀνάγκην ἀεικλίνοιοι εἰς τὰ ἔπατα ἀξιώματα τοῦ κράτους, εἴτε διὰ τῆς βασιλικῆς εὐνοίας καὶ ἐμπιστοσύνης, εἴτε ἐκλεγέντες ἐλλείψει κρείττωνων καὶ ἰκανωτέρων ὑπὸ τοῦ κόμματος. Ἦσαν ὁ Ροβέρτος Πήλ, ὁ Πάλμερστον, ὁ Γλάδστον, ὁ Βενιαμὴν Δισραέλης, μεγάλοι ἀντιπρόσωποι μεγαλειότερου λαοῦ, καταλαβόντες τὴν πολιτικὴν ἀρχηγίαν ἐκ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς καὶ ἰκανότητος, ἐκπροσωποῦντες ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν τὴν ἀγγλικὴν ἰδέαν. Ἐν τούτοις ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἐνόει νὰ βασιλεύῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ κυβερνᾷ, ὅσον καὶ ἂν ἐτύγχανεν ὁ ἐκάστοτε πρωθυπουργὸς ἀνὴρ ὑπέροχος, ἀξίος ἐμπιστοσύνης, δημιουργικὸς. Εἶνε γνωστὴ ἐν τῇ ἀγγλικῇ πολιτείᾳ ἡ δρασίς καὶ τῶν τεσσάρων εἰρημέντων πρωθυπουργῶν τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τοῦ Ροβέρτου Πήλ καὶ τοῦ Γλάδστονος ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ζητημάτων, τοῦ δὲ Παλμερστῶνος καὶ τοῦ Δισραέλη Βήκονσφηλδ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν. Ἡ Ἀγγλία ὀφείλει μεγάλην εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀνδρῶν τούτων, περὶ τῆς δράσεως τοῦ τελευταίου τῶν ὁποίων ἔγραφε τὰ ἐπόμενα πρό τιτων ἡμερῶν τὸ ἔγκριτον βιενναῖον φύλλον, ὁ «Νέος Ἐλεύθερος Τύπος».

«Ὁ Βήκονσφηλδ ἦτο ὁ διεγείρας αὐθις ἐν τῷ ἀγγλικῷ ἔθνει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἰσχύος.

«Ἡ πολιτικὴ του ἦτο θεατρικὴ, ἀλλ' ὅμως διήγειρεν ἐν τῷ ἔθνει τὴν ὄρεξιν τῆς ἰσχύος καὶ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ νικηφόρος πορεία του δὲν ἐτετρατίσθη ἀκόμη. Ἡὔξησε τὴν Ἰνδικὴν καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν αὐτοκρατορίαν· κατέλαβε τὴν νῆσον Κύπρον, δι' ἧς καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἀσφαλίζεται ἡ ἡγεμονία τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου· δι' ἐκπληκτικοῦ δὲ στρατηγήματος ἐπόρισε τῇ Ἀγγλίᾳ, ἣτις ἠθέλε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διοικήσεώς της καὶ

ἔκαμε τοιουτοτρόπως τὸ πρῶτον βῆμα, ὅπως θέσῃ εἰς ἀγγλικὰς χεῖρας τὰς κλεῖδας καὶ τῆς ἀνατολικῆς πύλης τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὁ εὐφάνταστος οὗτος μυθιστοριογράφος εἰσήγαγεν αὐθις εἰς τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν τὴν φαντασίαν, ἣτις εἶχεν ἔξαφανισθῆ ἔξ αὐτῆς, ἔκτοτε δὲ ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ δὲν ἔπαυσε νὰ διαδραματίζῃ τὸ μέρος αὐτῆς τοῦτο».

Σήμερον ἡ Ἀγγλία στερεῖται ἰκανωτάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἳ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ κυβερνήσαντες αὐτὴν κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα, ἀπὸ τοῦ Πιττ μέχρι τοῦ Βήκονσφηλδ καὶ τοῦ Γλάδστον. Ἀλλ' ἔτυχεν ἐν τῷ βασιλεῖ Ἐδουάρδῳ ἀξιωτάτου καὶ δραστηριωτάτου μονάρχου, ὡς ἐκ τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ χαρισμάτων ἰκανοῦ καὶ δυναμένου νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν μεταστάντων πολιτικῶν συμβούλων τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ταξειδεύει οὐχὶ χάριν τοῦ ταξειδίου μόνον, οὐχὶ χάριν ἀπολαύσεως τῶν θελγήτρων τῆς φύσεως, ἢ ὅπως γνωρίσῃ νέας κοινωνίας, καθὰ πράττει ἅπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἔτους ἕκαστος Ἀγγλος Gentleman, ἀλλὰ πρὸς διακανονισμόν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτικοῦ ζητήματος, ὅπως ἐξεύρῃ συμμάχους καὶ φίλους τῆς πατρίδος του, ὅπως καταπολεμήσῃ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κατ' αὐτῆς πρόληψιν. Καὶ πράττει ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην μετὰ περισσῆς εὐχερείας ὅτι δὲν θὰ ἠδύναντο πάντες ὁμοῦ οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ ἀπεσταλμένοι τοῦ Foreign office τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Τίς ὁ τολμήσων νὰ ψέξῃ τὴν τοιαύτην πολιτικὴν δρᾶσιν τοῦ συνταγματικοῦ βασιλέως, σφειτεριζομένου τὸ δικαιώματα τῶν ὑπευθύνων ὑπουργῶν του; «Ἐκαστον δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ κρίνεται». Οἱ δὲ καρποὶ τῆς προσωπικῆς δράσεως τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου εἶνε προφανεῖς εἰς τὸν τελευταῖον Ἀγγλον πολιτευόμενον. Ἡ κοινοβουλευτικὴ ὀρθοδοξία κατ' ἀνάγκην ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς πραγματικότητος.

Πάνυ δικαίως ἔγκριτος ἀγγλικὴ ἔφημερις περιέγραφε κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τὴν πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν δρᾶσιν τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου διὰ τῶν ἐπομένων. Εἶνε ἄξια μελέτης.

«Ἡ βασίλισσα Βικτωρία, λέγει ἡ ἐν λόγῳ ἔφημερις, μὴ ἔγκυκαταλείψασα ποτὲ τὸ δικαίωμά της νὰ πληροφοροῦνται περὶ πάντων, ὅτε μὲν ἐνθαρρύνουσα τοὺς ὑπουργούς, ὅτε δὲ ἀναχαιτίζουσα αὐτούς, ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀγγλίας.

»Εἰς ζητήματα σοβαρὰ ἔδειξε περισσοτέραν σταθερότητα, πε-

ρισσοτέραν διορατικότητα τῶν ὑπουργῶν της, ἀλλ' ἡ δρᾶσις της, κρυπτομένη πάντοτε εἰς τὰ ὄμματα τοῦ πλήθους, ἐτέθη ἔνεκα τούτου ἐν ἀμφιβολίᾳ.

» Ἀνέλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προσεγγίσῃ πρὸς ἀλλήλους τοὺς λαοὺς, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς πολιτευτὰς τῆς Εὐρώπης, ἐν ὀνόματι, τῆς Ἀγγλίας. Ἡ θέσις του καὶ ἡ προσωπικότης του τὸν ἔχουσιν ἰδίᾳ προσπαρίσῃ διὰ τοῦτο.

» Ὁ Βασιλεὺς Ἐδουάρδος εἶνε συνταγματικὸς καὶ οὐχὶ ἀπολυταρχικὸς. Ἀπολαμβάνει διαρκουσῶν τῶν εἰρηνικῶν ἀποστολῶν τοῦ ἐλευθερίας, ἧς οὔτε ὁ Τσάρος, οὔτε ὁ Κάϊζερ τολμῶσι νὰ κάμωσι χρῆσιν.

« Χάρις εἰς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην τῶν κινήσεων, ἣν κέκτηται, δύναται νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ διπλωματικοῦ κύκλου τῆς συνήθειας καὶ νὰ προβῇ εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς λαοὺς, οὓς ἐπισκέπτεται. Διὰ τὴν ἐξάσκησιν δὲ τοῦ ἔργου τούτου ἰδιαιτέρως τὸν ἐπροίκισεν ἡ ζωηρὰ αὐτοῦ νοημοσύνη, ἡ ἄκρα ἐπιτηδειότης ἐν τῇ κοινωνικῇ τέχνῃ τοῦ νὰ καταστῇ εὐπρόσδεκτος, ἡ ἀδιάλειπτος ἀπλότης τῶν τρόπων του, τὸ συναίσθημα αὐτὸ νὰ μὴ νομίζεται ζένος, ὅπουδῆποτε καὶ ἐὰν εὐρεθῇ, ἡ μεγαλοφυΐα, ἣτις τῷ ἐμπνέει πάντοτε τὰς καταλλήλους λέξεις καὶ πράξεις, ἡ σπανιωτέρα ἀκόμη μεγαλοφυΐα, ἣτις τὸν ἐμποδίζει νὰ ὁμιλῇ ἢ νὰ δράσῃ παρακαίρως, ἡ ἐπιφυλακτικὴ συμπεριφορὰ του, ἡ πρὸς τὸ νεωτερίζειν ροπὴ του, ἡ ἐγκατάλειψις πασῶν τῶν διατυπώσεων τῆς ἐθιμοτυπίας.

» Ὀπλισμένον μὲ τοιαῦτα μέσα ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος διεδραμάτισεν, ἐπὶ ἕξ ἔτη, τὸ σπουδαιότερον μέρος ἐν τῇ σημερινῇ διπλωματικῇ ἐπαναστάσει, ἣτις ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἔχει ὀλιγίστους ἐφαμίλλους. Ἀπὸ Καΐρου ἕως Βάνκοκ αἱ ἀγγλογαλλικαὶ σχέσεις εἶνε τῶρα εἰρηνικαὶ καὶ ὁ Ἰάπων καὶ ἡ Ρωσία, χάρις εἰς τὴν ἐγκάρδιον συνεννόησιν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐλκύσωσι τοὺς συμμάχους των εἰς τὸν ἀγῶνα.

» Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐπανελάβεν ἐν Βιέννῃ, Λισβόνῃ, Ρώμῃ, Μαδρίτῃ τὰς ἐν Παρισίοις ἐπιτυχίας· ὁ σύνδεσμος οὗτος, οὗτινος λόγος ὑπάρξεως εἶνε κοιναὶ βλέψεις καὶ ὄν ἐνισχύουσι τὰ συναισθήματα, ἅτινα ἐνοῦσιν ἡμῖς ἐπισήμως τὴν Ἀγ-

γλίαν, Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἰσπανίαν ἐν τῇ προστασίᾳ τῶν συμφερόντων ἐν τῇ Μεσογείῳ, ὀφείλει εἰς τὸν βασιλέα Ἐδουάρδον τὴν πρώτην αὐτῶν ἀφειτηρίαν.

»Ὡστε δὲν ὑπάρχει λόγος, ἵνα ἡ φιλειρηνικὴ ἐπίδρασις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος μὴ καταστῆ τώρα ἐπαισθητὴ ἐν Πετροπόλει καὶ Βερολίνῳ καὶ ὁ κατάλογος τῶν εἰρηνικῶν κατορθωμάτων, οὗτινος δὲν ὑπάρχει μέχρι τοῦδε ἐφάμιλλος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀγγλικῆς μοναρχίας, νὰ μὴ ἀύξηθῃ διὰ νέων εἰρηνικῶν κατορθωμάτων».

Βεβαίως αἱ διπλωματικαὶ αὐταὶ ἐπιτυχίαι τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου, ἅς μετὰ τοσοῦτου ἐνθουσιασμοῦ ἐπιδεικνύει τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ τὸ λονδίνειον φύλλον, δὲν εἶνε προσωπικαὶ μόνον ἐπιτυχίαι τοῦ Ἄγγλου βασιλέως. Ὁ ζῆλος αὐτοῦ δὲν θὰ ἐξήρκει πρὸς ἐπίτευξιν τοσοῦτων γενναίων ἀποτελεσμάτων, οἷα τὰ ἐν τῷ δημοσιευομένῳ ἄρθρῳ μνημονευόμενα. Ἐν ταῖς διπλωματικαῖς αὐτοῦ ἐκδρομαῖς καὶ περιοδείαις ὁ Ἄγγλος βασιλεὺς βασίζεται πρωτίστως ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς δυνάμεως. Καὶ ἡ δύναμις αὕτη ἡ ἀγγλικὴ κύριον ἔχει ἔρεισμα τὸ παγκόσμιον κράτος ἐπὶ τῶν θαλασσῶν τῆς γηραιᾶς Ἀλβιόνος. Αὕτη εἶνε ἡ ἀλήθεια. Ἄν τιμᾶται πανταχοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἀκούηται ὁ Ἄγγλος βασιλεὺς, ὀφείλεται τοῦτο πρωτίστως εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς ναυτικῆς ἐξαπλώσεως τῆς πατρίδος του.

Ἐν Ἑλλάδι αἱ κοινοβουλευτικαὶ προλήψεις, καὶ αἱ προλήψεις εἶνε χαρακτηριστικὸν λαῶν, διατελούντων ἐν ἀγνοίᾳ τῶν πραγμάτων τοῦ βίου, διδάσκουσιν, ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία δέον νὰ διατελῇ ἀδρανῆς καὶ ἐστερημένη πάσης προσωπικῆς βουλήσεως καὶ αὐτονομίας. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου ἄρνησις πάσης λογικῆς καὶ ἀληθείας. Καὶ ἂν δὲν παρέχωμεν προσοχὴν εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ πολιτικοῦ βίου ἄλλων λαῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου, ἅς μᾶς διδάξῃ τοῦλάχιστον τὸ σύγχρονον παράδειγμα, τὸ ζωντανὸν καὶ μεστὸν ἀληθείας καὶ ἀποτελεσματικότητος τοῦ συνταγματικοῦ βασιλέως τῆς συνταγματικωτάτης Μεγάλης Βρετανίας.